

PERTEVNYİYAL VÂLİDE SULTAN KÜTÜPHANESİ

II. Mahmud'un hanımı
Pertevniyal Vâlide Sultan'ın
(ö. 1884)
İstanbul Aksaray'daki
camisinin yanında
1871'de yaptırdığı kütüphane.

Pertevniyal Sultan, 1869-1871 yıllarında Aksaray'da cami, mektep, muvakkithâne, kütüphane, türbe, sebil ve çeşmeden oluşan bir külliye yaptırmış, cami girişinin sağ yanında yer alan kütüphaneye de 1289 (1872) tarihli vakfiyesiyle 828 cilt kitap vakfetmiştir. Vakfiyeden anlaşıldığına göre kütüphanede iki hâfız-ı kütüb görev yapmakta ve bunlardan birinci hâfız-ı kütüb aylık 300, ikincisi 250 kuruş ücret almaktaydı. Dönemin diğer kütüphaneleri gibi bu kütüphaneden de dışarıya ödünç kitap verilmemekteydi. Kütüphanedeki kitapların büyük bir kısmı zarif ciltleri, nefis hat ve tezhipleriyle dikkat çekmektedir.

XX. yüzyılın başlarında birçok vakıf kütüphanesi Yavuz Selim'deki kütüphaneye nakledilmişse de Pertevniyal Vâlide Sultan Kütüphanesi yerinde bırakılmıştır. 1945 yılına kadar burada faaliyetini sürdüren kütüphane bu tarihte Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiş, yeri de aradaki duvar kaldırılarak camiye katılmıştır. Kütüphanenin yazma katalogları yanında bir de matbu katalogu vardır: *Aksaray Vâlide Câmi-i Şerifi Kütüphanesi Defteri* (Dersâdet 1311). Halen Pertevniyal Vâlide Sultan Kütüphanesi koleksiyonunda 329 yazma, 557 basma kitap bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

VGMA, nr. 634, s. 152-156, 161-170; Halit Dener, *Süleymaniye Umumi Kütüphanesi*, İstanbul 1957, s. 55-56; Günay Kut – Nimet Bayraktar, *Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri*, Ankara 1984, s. 60-63; Nimet Bayraktar, "İstanbul'da Kadınlar Tarafından Kurulmuş Kütüphaneler", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XII/3-4, Ankara 1963, s. 94; İsmail E. Erünsal, *Kütüphanecilikle İlgili Osmanlıca Metinler ve Belgeler*, İstanbul 1990, II, 442-445; R. Tuba Çavdar, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadar Osmanlı Kütüphanelerinin*

Gelişimi (doktora tezi, 1995), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 17; Nail Bayraktar, "19. Yüzyılda Vakıf Kütüphanesi Geleneğinden Örnekler", *Osmanlı Devletinde Bilim, Kültür ve Kütüphaneler* (haz. Özlem Bayram v.dğr.), Ankara 1999, s. 82-84; Özer Soysal, *Türk Kütüphaneciliği*, Ankara 1999, VI, 151-154; Afife Batur, "Valide Camii", *DBİst.A.*, VII, 360-362.

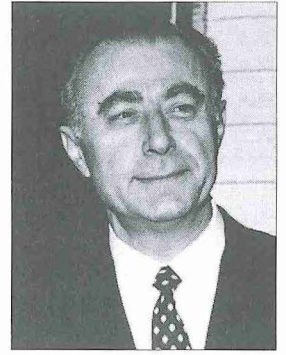
İSMAİL E. ERÜNSAL

PERTUSİ, Agostino

(1918-1979)

Türk ve İslâm tarihiyle ilgili
çalışmaları bulunan
İtalyan şarkiyatçısı, Bizantinolog.

19 Nisan 1918 tarihinde Milano şehri yakınlarındaki Piacenza'da doğdu ve tahsilini bu şehirde tamamladı. 1949-1950 yılında Bizantinist H. Grégoire ile Brüksel'de devam ettirdiği iş birliğiyle bu alanda etkili bir kişi olacağını gösterdi. Bu arada önemli çalışmalar yapıp neşretti ve adını milletlerarası alanda duyurdu. Özellikle Bizans İmparatorluğu'nun siyasi tarihi, hukuku, din felsefesi, devlet yapısı, kilise ve manastır teşkilâtı ile hümanizma devri fikir adamlarının eserleri üzerinde durdu. 1962'de Venedik'te Fondazione Giorgio Cini adlı vakıf kuruluşunun bünyesindeki çalışmalara katkıda bulunması için davet edildi; Venezia e l'Oriente isimli kuruluş içinde faaliyette bulundu, burada Doğu dünyasını yakından ilgilendiren çok sayıda ilmi eserin toplanmasını temin etti. Bunlar arasında, Venedik tarih ve iktisadî ile mes-kûkâtı üzerinde çalışıp *Il Palazzo degli Ambasciatori di Venezia a Costantinopoli e le sue autiche memorie* adlı bir eser kaleme alan (Bologna 1932) Tommaso Bertelé adlı diplomat-araştırmacının kütüphanesi ve mirası dikkati çeker. Ayrıca önemli Türk neşriyatının kütüphaneye dahil edilmesini sağladı. Enstitünün yayın organı olan *Studi Veneziani*'yi seviyesi yüksek bir dergi olarak güçlendirdi. Alessio Bombaci ile birlikte milletlerarası kongreler düzenledi ve sunulan çalışmaları düzenli olarak neşretti. Association Internationale des Etudes Byzantines adlı cemiyete üye olarak alındı ve beş yıl kadar (1971-1976) cemiyetin genel sekreterliğini, kısa bir süre de başkan vekilliğini yaptı. Bizans tarihi ana kaynaklarının ilim âlemine kazandırılmasına ilişkin çalışmalar içinde yer aldı. Bir arzusu da Venedik Devlet Arşivi'nde bulunan Türk devri belgeleriyle Fâtih Sultan Mehmed ve II. Bayezid dönemlerine ait önemli belgeleri ihtiva eden *Liber Graecus* adlı çok değerli yazma kodeksin

Agostino
Pertusi

ilmi neşrinin yapılması idi. 25 Ocak 1979'da Venedik'te öldü.

Eserleri. Türkçe bilmemekle birlikte Türk ve İslâm âlemine hayranlık duyan az sayıdaki ilim adamlarından biri olan Pertusi'nin Türk tarihini ilgilendiren çalışmaları Bizans kaynakları içindeki kayıtlar, Türk tarihi üzerine eser veren Bizans ve hümanizma devri müellifleri, İstanbul'un fethi ve Fâtih Sultan Mehmed dönemi hakkındadır. Birinci kategorideki çalışmalarda ele aldığı kaynakların neşir ve tahlilini yaparak Türk tarihine ışık tutmuş, Bizans İmparatorluğu'nun doğu sınırındaki gelişmeler ve İslâm âlemiyle Türk devri gazilerinin Anadolu'daki mücadeleleri üzerinde durup iki değişik âlem arasındaki münasebetlerin edebî kaynaklara nasıl yansıtıldığını ortaya çıkarmış, Bizans'ın Akritas efsanesi ile İslâm gazilerinin sınırlardaki çarpışmalarının tarihî mahsullerini de yetkiyle ele almıştır. Pertusi'nin diğer çalışmaları ağırlıklı olarak Osmanlı dünyası, özellikle Fâtih Sultan Mehmed ve dönemine dairdir. Bunlardan "I primi studi in Occidente sull'origine e la potenza dei Turchi" adlı makalesini (*Studi Veneziani*, XII [Venezia 1971], s. 465-552) kısa süre sonra Fransızca'ya çevirerek yayımlamıştır.

La Caduta di Costantinopoli adlı büyük eseri 1976'da ilim âlemine sunulmuş, daha sonra tıpkıbasımları yapılmıştır. Neşirini göremediği ek cildi, öğrencisi A. Carile tarafından uzun bir giriş yazısıyla birlikte *Testi inediti e poco noti sulla caduta di Costantinopoli* adıyla neşredilmiştir (Bologna 1983). Bu külliyyatın I. cildi İstanbul'un fethine doğrudan şahit olup izlenimlerini kaleme alan kişilere ayrılmıştır. II. cildin alt başlığı "İstanbul'un Fethinin Dünyadaki Yankısı" biçimindedir. Fethi doğrudan şahit olmayanların eserlerinden hareket edilip bir asır sonra fethi kitabında geniş yer veren Hoca Sâdeddin'e kadar kişilerin konuyu ele alış şekillerini tahlil eder. III. ciltte ilk iki ciltte belgelerle

Pertevniyal
Vâlide
Sultan
Kütüphanesi'nin
vakıf mührü